

Asia: VN/1531/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (alkoholijuoman toimittaminen, etämyynti ja markkinointi)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen esityksen mukaan alkoholilakia muutettaisiin siten, että alkoholijuomien kotiinkuljetus olisi jatkossa sallittua. Lakiin lisättäisiin myös alkoholijuomien rajat ylittävää etämyyntiä koskevat säännökset sekä sallittaisiin väkevän alkoholin verkossa tapahtuva markkinointi.

Esityksessä alkoholilakiin otettaisiin vähittäismyyntiluvan ja anniskeluluvan lisäksi käyttöön uusi alkoholijuomien toimituslupa sekä alkoholijuomia toimittaville vaadittu alkoholijuomien toimituspassi.

PAM katsoo, että esitystä tulisi korjata siten, että alkoholin kotiinkuljetus sallittaisiin vain työsuhteessa oleville. Lisäksi rajat ylittävän etämyynnin ehtoja tulisi kiristää Alkon monopolin ja suomalaisten yritysten kilpailumahdollisuuksien säilyttämiseksi.

Alkoholin toimittajien työturvallisuus

Esityksen vaikutusarvioinneissa on ansiokkaasti esitelty lakimuutosten negatiivisia vaikutuksia alkoholia toimittavien työturvallisuuteen. Kotiinkuljetuksen yhteydessä alkoholin luovuttamistilanne asiakkaalle aiheuttaa työntekijälle selkeän työturvallisuusriskin. Alkoholin luovuttaminen kotiovelle ei ole verrattavissa sen myyntiin kaupan tai ravintolan tiloissa. Paikalla ei ole työtovereita tai vartijoita. Alkoholia luovuttava työntekijä on täysin potentiaalisesti arvaamattoman tilanteen armoilla.

Jos vastassa on aggressiivisesti käyttäytyviä, päihtyneitä henkilöitä, ei yksin olevalla työntekijällä tosiasiallisesti aina ole mahdollisuutta olla luovuttamatta tuotteita. Työntekijän asettaminen tällä tavoin selkeän väkivallan uhan alle on kohtuutonta. Se, että työntekijän tulisi käydä alkoholijuoman toimituskoulutus (alkoholijuoman toimituspassi) ei muuta tilannetta turvallisemmaksi.

Merkittävien työturvallisuusriskien vuoksi PAM ehdottaakin, että alkoholia kuljettavien henkilöiden tulisi aina olla työsuhteessa. Jos työntekijä olisi aina työsuhteessa toimitusluvan haltijaan, olisi hänellä työnantajan ja työterveyshuollon koulutus ja tuki mukanaan. Myös asiakas tietäisi, että alkoholin toimittavalla työntekijällä on taustallaan suuremman toimijan tuki. Jo tämä tekisi alkoholin kotiinkuljetuksesta ja asiakkaalle luovuttamisesta turvallisemman tilanteen. Se myös mahdollistaisi juoman varastoinnin työnantajan tiloissa uudelleentoimitusta varten, mikäli juomaa ei esimerkiksi päihtymyksen takia voida luovuttaa. Yksittäisenä yrittäjänä toimeksiantosuhteessa olevan ruokapalvelulähetin tulisi tällaisessa tilanteessa säilyttää juomia itse tai palauttaa ne myyjälle, mutta työsuhteessa mahdollistuisi myös juomien turvallinen varastointi myöhempää toimitusta varten.

Koska KHO on tuoreessa päätöksessään (KHO:2025:41) todennut ruokapalvelulähetin olevan yrittäjien sijaan työntekijöitä, vaatimus työsuhteesta alkoholin toimittamisessa on entistäkin perustellumpi.

Esityksessä on uutena elementtinä vaatimus siitä, että alkoholijuomien toimituksessa vastaanottajan ikä tulisi tarkistaa joka kerta todennettavasti alkoholin luovutustilanteessa. PAM kannattaa esitystä. Henkilöllisyyden tarkistaminen muuttaa luovutustilannetta lähetin näkökulmasta turvallisemmaksi ja antaa tälle selkeämpää juridista selkänöjää, jos esimerkiksi kohteen iän arvioiminen on epäselvää.

Lupajärjestelmä

Esityksessä alkoholilakiin otettaisiin vähittäismyyntiluvan ja anniskeluluvan lisäksi käyttöön uusi alkoholijuomien toimituslupa, jota edellytetään niiltä, jotka luovuttavat toimitetun juoman asiakkaalle. Mikäli kauppa tai ravintola kuljettaisi alkoholin itse asiakkaalle, niiltä edellytettäisiin alkoholijuoman toimituslupa. Mikäli alkoholijuoman toimitus tapahtuisi toisen yrityksen, kuten ruokalahettiläpalvelun, toimesta, kyseiseltä toiselta yritykseltä edellytettäisiin alkoholijuoman toimituslupa.

PAM kannattaa tätä sääntelymallia.

Tietosuoja

Ehdotuksen mukaan alkoholijuomien luovutuksessa ikä pitäisi tarkentaa todennettavasti ja toimituslupan haltijan on säilytettävä tiedot kaksi vuotta. PAM kannattaa tätä.

Ongelmaksi muodostuvat tilanteet, joissa alustayritykset käyttävät alkoholin toimittamiseen toimeksiantosuhteisia lähettejä, joilla on oma toimituslupa. Tällöin yksittäinen lähetti vastaa henkilötietojen säilyttämisestä. Tilanteeseen sisältyy huomattavia tietosuojariskejä, sillä alustayhtiöllä ei ole minkäänlaisia velvoitteita huolehtia toimeksiantosuhteisten lähettien tietosuojasta. Lähetit joutuvat hallinnoimaan toimituksia omilla laitteillaan ja liittymillään, joita ei ole välttämättä suojattu millään tavoin.

Tästä syystä olisi myös tietosuojan kannalta ensiarvoisen tärkeää, että alkoholin toimitus sallittaisiin vain työsuhteessa oleville. Tällöin vastuu tietosuojasta olisi alustayrityksellä.

Alkoholivalvonta

Hallitus on asettanut lupia myöntäville ja valvontaa tekeville viranomaisille tiukat menokehykset, jotka heikentävät viranomaistyön laatua. Valvonnan ja sääntelyn heikkous asettavat suuren riskin alkoholimarkkinoiden kilpailuasetelman neutraliteetille. Alkoholin myyntiä valvotaan tiukasti sekä kaupoissa että ravintoloissa, mutta samaa ei voi tämän esityksen perusteella sanoa alkoholin kotiinkuljetuksesta.

Rajat ylittävän etämyynnin vaikutukset Alkon asemaan

Esityksessä ulkomaisilla toimijoilla olisi oikeus myydä vahvoja alkoholijuomia suoraan kuluttajille, mikä on tähän asti varattu ainoastaan Alkon tehtäväksi. Laki olisi Alkon aseman ja alkoholimonopoliin perustuvan suomalaisen alkoholipolitiikan kannalta ongelmallinen ja sellaisena toteutuessaan se nakertaisi alkoholimonopolin legitimitettiä merkittävästi.

Samalla esitys asettaa suomalaiset toimijat erilaiseen kilpailuasetelmaan suhteessa ulkomaisiin. PAM esittääkin, että etämyynti olisi kielletty yli 5,5/8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien osalta. Tällöin alkoholimonopolin perustaa ei murennettaisi eikä ulkomaisille yrityksille annettaisi kilpailuetua suhteessa suomalaisiin.

Hallitus on hallitusohjelmassaan linjannut, että se ei muuta Alkon kansanterveydellistä tehtävää ja asemaa. Esityksen vaikutusarvioissa kuitenkin todetaan, että ”etämyynnin oikeustilan selkeyttäminen siten, että etämyynti olisi säädetty mahdolliseksi myös Alkon monopolin alaan kuuluville tuotteille heikentäisi Alkon monopolin ylläpitämisen perusteita”. Lisäksi vaikutusarviossa

kerrotaan, kuinka ”voisi olla haastavaa ylläpitää pitkäjänteisesti sellaista tilannetta, jossa ulkomaisilla toimijoilla olisi oikeus myydä vahvoja alkoholijuomia suoraan kuluttajille, kun taas kotimaisilla toimijoilla ei tätä mahdollisuutta olisi”. Nyt valittulinja onkin selvästi hallitusohjelman vastainen ja vaaraantaa alkoholimonopolin tulevaisuuden. Esitystä tuleekin korjata rajoittamalla etämyyntiä alkoholin vähittäismyyntirajojen mukaisesti.

Oman haasteensa tilanteeseen tuo se, että Alko ja kotimaiset yritykset joutuisivat kilpailemaan ulkomaisten yritysten kanssa tilanteessa, jossa ulkomaiset yritykset todennäköisesti pyrkisivät häivyttämään verovelvollisuuttaan, kuten esityksen vaikutusarvioissa ansiokkaasti esitetään. Riski tälle on suuri, etenkin kun esityksessä todetaan, että ”Etämyynnin kattava valvonta on haastavaa ja edellyttäisi merkittävästi resursseja, joten verovelvollisuuden kiertoon puuttuminen voisi olla haastava”. Tähän ongelmaan ei esitetä riittäviä ratkaisuja tai valvonnan lisäresursseja. Etämyynnin salliminen tässä muodossaan synnyttäisikin merkittävän mahdollisuuden kiertää kotimaisia vähittäismyyntirajoituksia ja Alkon monopolia. Esitys luo myös kannusteen siirtää suomalainen yritys toiseen EU-maahan, jotta vähittäismyyntirajan ylittävien juomien myynti kotimaan kuluttajalle mahdollistuu.

On myös muistettava, että eduskunta antoi vuonna 2017 lausuman, jonka mukaan alkoholin etämyyntiä koskevassa valmistelussa tulee EU-oikeudellisten reunaehtojen ohella ottaa huomioon erityisesti se, että etämyyntiä koskevat ratkaisut eivät saa vaarantaa laissa säädetyn vahvuusrajan ylittävien alkoholijuomien vähittäismyyntin yksinoikeuden säilyttämistä eivätkä suomalaisen elinkeinoelämän yhdenvertaisuutta ulkomaisiin kilpailijoihinsa nähden. Lisäksi eduskunta edellytti, että valmistelussa tulee ottaa huomioon myös valmisteverojen sujuvalle perinnälle asetettavat vaatimukset. Hallituksen esitys ei ole tämän eduskunnan lausuman mukainen.

Ravintoloiden asema

Alkoholin vähittäismyyntin helpottaminen kotiinkuljetuksilla ja käytännössä vähenevä valvonta ovat omiaan siirtämään alkoholin kulutusta ravintoloista koteihin. Myös harmaa talous voi lisääntyä. Kun alkoholia nautitaan aiempaa harvemmin ravintolatilassa, korkean arvonlisän palvelutyötä ravintoloissa korvautuu matalan arvonlisän kuljetuspalveluilla. Tällä on negatiivinen vaikutus sekä ravintola-alan työllisyyteen että julkisen talouden tasapainoon.

Vaikutukset terveyteen ja hyvinvointiin

Tutkimustieto puoltaa vahvasti sitä, että alkoholin saatavuuden helpottaminen ja kotiinkuljetus lisäävät alkoholinkulutusta ja sen terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä haittavaikutuksia. Tämä todetaan myös hallituksen esityksessä. Lisäksi alkoholin kotiinkuljetusta hyödyntävät todennäköisesti eniten alkoholin riskikuluttajat.

Olemme jälleen tilanteessa, jossa hallitus lisää poliittisella päätöksellä hyvinvointialueiden kustannuksia samalla, kun se leikkaa niiden rahoituspohjaa. Tilanne on sekä julkisen talouden että kansanterveyden näkökulmasta epätoivottava.

Alkoholin saatavuuden kasvu, kulutuksen siirtyminen kotioloihin sekä pidempi yhtäjaksoinen juominen lisäävät todennäköisesti perhe- ja lähisuhdeväkivallan määrää. Lähisuhdeväkivallasta suuri osa tapahtuu, kun väkivallan tekijä, uhri tai molemmat ovat käyttäneet alkoholia. Lisäksi esityksessä on laajasti kuvattu alkoholin lisääntyvän käytön haittavaikutuksia lapsille ja nuorille, mutta toimenpiteitä näiden vaikutusten ehkäisemiseksi ei ole.

Esitys asettaa myös alkoholin kuljettajan tai lähetin haastavaan asemaan, jos hän esimerkiksi näkee alkoholin luovutustilanteessa alaikäiseltä vaikuttavia henkilöitä. Nyt hallituksen esityksessä jää epäselväksi, onko lähetillä velvollisuus raportoida alaikäisestä ja kenelle raportointi tehtäisiin. Sama pätee myös mahdollisten huoli- tai lastensuojeluilmoitusten tekoa.

Helsingissä, 25. kesäkuuta 2025

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

Annika Rönni-Sällinen

puheenjohtaja

Lisätietoja:

Eero Löytömäki

koulutus- ja elinkeinopoliittinen asiantuntija

eero.loytomaki@pam.fi

p. 050 4624697

Lehtimäki Nora
Palvelualojen ammattiliitto PAM ry